

Az ausztrál MARC jövője

Az ausztrál könyvtáros-egyesület egyik munkaértekezletén egy nemrég elhangzott előadás a különféle MARC-változatokat hasonlította össze, kezdve a Kongresszusi Könyvtár (USA) 1967-ben közreadott tervezetétől. Azóta az LCMARC elfogadott adatcsere-formátummá vált, s a könyvtárak közötti adatforgalmat olyan hatékonyra tette, hogy a katalógizálási hátralék lényegesen csökkent.

A nyelvek fejlődéséhez hasonlóan később a MARC-nak is különböző "nyelvjárásai" jöttek létre (pl. a brit UKMARC, a kanadai CANMARC, az ausztrál AUSMARC stb.). A növekvő eltérések arra késztették az IFLA-t, hogy 1977-ben létrehozza az "univerzális", a közvetítő változatot (UNIMARC), azonban erre túl későn került sor, s így a benne rejlő lehetőségeket már nem lehetett kihasználni.

Az LCMARC (kevésbé elterjedt nevén: USMARC) első érvényes kiadása 1968-ban látott napvilágot, az utolsó kiadás éve 1980; azóta 12 alkalommal javították, legutoljára 1985-ben. A formátum egy sor dokumentumtípusra kiterjed (filmek és képanyagok, kéziratok, térképészeti anyagok, kották és hangfelvételek, sorozati kiadványok, géppel olvasható adatállományok, reportok, szerzőségi nyilvántartások). Hiányosságai: nincs egységes formátum, az egyes részterületeken néha ugyanazokat a kódokat különböző jelentésben használják, ezért kereséskor először a rekord típusának kódját kell megvizsgálni, s csak ezután lehet értelmezni az adott mezőt. A javasolt változtatásokat az ALA egyik bizottsága (MARBI-bizottság) vitatja meg és hagyja jóvá.

Az UKMARC tervezete 1968-ban, első kiadása pedig 1975-ben jelent meg. 1980-ban adták ki a második, mindmáig utolsó változatot. Azóta hétszer javították (bár 1984 óta lényegében alig változott). A különböző dokumentumtípusokra kidolgozott változatok egységesek, a mező- és almezőkódok azonosak. A javításokat a British Library rendszertelen időközönként jelenteti meg. A felvetett javaslatokat a MARC használói csoportjának keretében vitatják meg. Néhány fő eltérés az LCMARC-hoz képest: a mezőket és almezőket nem központosítás, hanem almezőkód választja el, ami annyiból előnyös, hogy kevesebb adatot kell bevinni, s az AACR2 bevezetésekor nem kellett az UKMARC-rekordokat átkódolni, ugyanakkor a formátumszerkesztő program bonyolultabb, s a képernyőre kiírás is lassúbb; a sorozati kiadványok és az egységesített címek kódolása elég nehéz és kevésbé részletes; nem alkalmaz indikátort az üres karakter (blank) jelölésére; nagymértékben eltér az almezők kódolása, különösen a személynevek és a címek mezőiben (a személy-, a középső és családi nevet almezőkódok vezetik be); a nem hagyományos dokumentumok kódolására az európai nevelésügyi dokumentációs központ (EUDISED) szabványait al-

kalmazzák; a reportok részére még nem dolgoztak ki specifikus kódokat.

Az AUSMARC 1973-ban született meg. Második kiadása 1975-ben látott napvilágot. Lényegében az UKMARC-ra épült, az Ausztrál Nemzeti Bibliográfia előállítására céljából (a brit szoftver segítségével). A rendszer elemei: könyvek (3. kiad., 1979), zeneművek (tervezet, 1982 és 1986), vetített anyagok (1980), térképészeti anyagok (1983), sorozati kiadványok (1983), szerzőségi nyilvántartások (tervezet, 1982 és 1986). Bár ezek eltérő formátumokat alkalmaznak, a kódrendszer egységes. Az Ausztrál Nemzeti Könyvtár rendszertelen időközönként adja közre a javításokat. Az LCMARC-hoz viszonyított főbb eltérések zöme a brit mintát tükrözi (központosítás, a sorozati kiadványok és egységesített címek kódolása, az üres karakter-indikátor mellőzése). Az almezők kódolása sok mezőnél nagymértékben eltér mind az amerikai, mind a brit forrástól. A hivatkozásokra fenntartott mezők a brit és az amerikai megoldást kombinálják. A formátum nem terjed ki a reportokra, a géppel olvasható adatállományokra, a két- és háromdimenziós dokumentumokra (képek, tárgyak), valamint az oktatócsomagokra. Bár megszületésekor a brit szabványon alapult, azóta sok tekintetben az LCMARC-hoz közeledett (pl. a sorozati kiadványok és a nem hagyományos dokumentumok kezelésében). Az AUSMARC és az UKMARC fejlesztése az inkompatibilitás miatt elmarad az LCMARC mögött. Az amerikai adatoknak a kevésbé átfogó formátumokra való konvertálása során megsemmisül a finomabb kódszerkezet, ill. egész rekordok veszhetnek el.

Ha összehasonlítjuk a három tárgyalt MARC-formátumot, a mezők szintjén alacsony fokú kompatibilitást tapasztalunk. Az AUSMARC közelebb áll az UKMARC-hoz, az LCMARC mezőinek alig egy-egyedét tartalmazza (igaz, ezek közvetlenül megfeleltethetők egymásnak). Az almezők szintjén a kompatibilitás még kisebb.

Felvetődik a kérdés: nem lenne-e ésszerűbb Ausztráliában is az amerikai vagy a brit változatot használni. Az AUSMARC megtartása mellett egy elméleti és egy gyakorlati érv szól: az egységes kódrendszer előnyös, emellett az AUSMARC már meglehetősen elterjedt Ausztráliában, és nehéz lenne megváltoztatni. A nemzeti könyvtár 1974 óta jelentet meg rekordokat ebben a formátumban (az Australian MARC Record Service, valamint az Australian MARC Distribution Service keretében). A tervszerű továbbfejlesztés érdekében viszont célszerű lenne egy MARBI-bizottsághoz hasonló testületet létrehozni.

/GATENBY, J.: What is the future of AUSMARC? = LASIE, 18. köt. 1. sz. 1987. p. 4–12./

(Mándy Gábor)

A beszédfeldolgozás a ma vagy a jövő technológiája?

A beszédfeldolgozás technológiájának kutatása gyorsuló ütemben folyik, és a számítástechnika fejlődésének egyik előmozdítója lett. Nagyrészt alkal-

mazásra készen áll: használják is már az üzemi raktározásban, a "papírmentes" hivatalban és ott, ahol a beszéd segíthet az egészségkárosultakon. A beszéd-